

K HISTÓRII 95-ROČNEJ ČINNOSTI OČNEJ KLINIKY LF UK V BRATISLAVE

Oláh Z.

Klinika oftalmológie LF UK, Bratislava,
prednosta doc. MUDr. V. Krásnik, Ph.D.

Prof. MUDr. Zoltán Oláh, DrSc., emeritný
profesor
Klinika oftalmológie LF UK, Bratislava
Ružinovská 6
826 06 Bratislava
e-mail: olahzoltan44@gmail.com

Táto krátka reminiscencia je snahou priblížiť dlhé roky práce a súčasne dať hold všetkým pracovníkom za zásluhu o budovanie oftalmológie od založenia Očnej kliniky LF UK v roku 1919 až po dnešnú Kliniku oftalmológie LF UK a Očnú kliniku UN v Bratislave.

Začiatok činnosti dnešnej Kliniky oftalmológie LF UK a Očnej kliniky UN v Bratislave sa datuje ešte do 19. storočia. V Bratislave (vtedajší Pozsony) už v r. 1864 začalo činnosť Očné oddelenie pod vedením Dr. Karola Kanku v novo otvorenej Krajinskej „Štátnej nemocnici“ postavenom v „Kvetnom údolí“ (Blumnethal) (1, 4). Vďaka tomu Bratislava patrí medzi prvé mestá v Európe, ktoré v zdravotníckom zariadení počítalo aj so samostatným oddelením pre choroby oka. Pod vedením dr. Kanku (a po ňom dr. Lippayho) očné oddelenie malo vysokú odbornú úroveň. Preto sa v r. 1918 právom mohlo stať základom pre založenie Očnej kliniky novej Alžbetinskej Univerzity v Bratislave. Pre výučbu vznikla prístavba, ktorá bola podmienkou pre klinickú prácu. Prednostom Očnej kliniky bol menovaný prof. MUDr. Jozef Imre ml. (5). Po vzniku ČSR bola Alžbetinská Univerzita v r. 1919 rozpustená.

Na základe zákona Národného zhromaždenia Československa začala Univerzita Komenského v októbri 1919 svoju činnosť. Prvou fakultou bola Lekárska fakulta. Pri jej začiatkoch pomohla vyslaním popredných lekárov-odborníkov do Bratislavy Karlova univerzita v Prahe. S prvou skupinou českých lekárov prišiel aj prof. MUDr. Roman Kadlický, ktorý bol menovaný do funkcie prvého prednosta Očnej kliniky Lekárskej fakulty UK v Bratislave (3, 10). Dňa 21. 9. 1919 prevzal priestory bývalej Očnej kliniky LF Rakúsko-Uhorskej Alžbetinskej Univerzity na Mickiewiczovej ulici. Klinika mala vtedy 87 lôžok na hospitalizovanie pacientov (so všetkými druhmi ochorení oka vrátane trachómu), operačnú aj prednáškovú sálu, priestor pre praktickú výučbu a laboratóriá (ale takmer žiadnu technickú vybavenosť).

V rokoch 1919–1929 sa prof. Kadlickému podarilo konsolidovať pomery a postupne budovať základy pedagogicko-výchovného, odborného i liečebno-diagnostického pracoviska na vysokoškolskej klinickej úrovni (6). Jeho zásluhou bolo v roku 1925 postavené v „klinickej záhrade“ aj samostatné oddelenie pre trachóm s 55 lôžkami. Vo vedecko-výskumnej práci sa prof. Kadlický zaoberal najmä problémami glaukómu a chirurgiou katarakty. Kládol pritom mimoriadny dôraz na odbornú prípravu svojich spolupracovníkov-asistentov a na samozrejmosť ich zapojenia do vedecko-výskumnej

práce. Prof. Kadlický prispel nielen k upevneniu oftalmológie ako samostatného lekárskeho odboru, ale aj k rozvoju LF UK v Bratislave. Ako dekan LF UK v šk. r. 1923/24 a prodekan v ďalšom roku označil za „existenčnú otázku“ kompletizáciu fakulty a prispel ku začatiu výučby vo všetkých ročníkoch LF UK. Pre budúci rozvoj slovenskej oftalmológie dvaja z jeho asistentov – MUDr. A. Gala a MUDr. J. Dérer mali mimoriadne významnú úlohu.

Po návrate prof. Kadlického do Prahy v r. 1931 sa jeho nástupcom stal a Očnú kliniku LF UK v Bratislave až do r. 1961 viedol profesor MUDr. Anton Gala, DrSc. (2). Výskumne sa venoval komorovému moku oka, glaukómu, nádorom kože mihalnic, trachómu a zvlášť aj posudkovej činnosti. V šk. r. 1948/49 bol rektorom UK a 2 funkčné obdobia aj dekanom LF UK. Prispel ku budovaniu Ústavu slepcov v Báhoni. Publikoval vyše 70 článkov. Prof. Gala osobitne dbal aj na výchovu oftalmológov a na Očnej klinike LF UK v Bratislave vytvoril východiskovú bázu pre výrazný rozvoj slovenskej oftalmológie v prvej polovine 20. stor. (11). Habilitoval 2 docentov a ďalší z odchovancov sa stali primármi očných oddelení na Slovensku (6, 7). Pre rozvoj slovenskej oftalmológie sa z odchovancov prof. Galu najviac zaslúžili asistenti: MUDr. J. Pajtáš, MUDr. L. Veselý, MUDr. J. Koláčny, MUDr. J. Šuster a MUDr. A. Wachsmann.

V r. 1946 bolo trachómové oddelenie kliniky (od r. 1925 bolo v samostatnej budove) odčlenené od Očnej kliniky FN a LF UK. Vedením samostatnej Kliniky pre infekčné choroby oka a trachom bol poverený bývalý asistent prof. Kadlického prof. MUDr. Jozef Dérer, dovtedajší primár Očnej kliniky v Košiciach. Pracovisko okrem základnej činnosti plnilo aj významnú funkciu celoštátneho odborného a výchovného centra a ostalo aj výučbovou bázou pregraduálneho štúdia. Vďaka intenzívnej liečebno-preventívnej činnosti, aj uplatneniu požiadaviek WHO v praxi boja proti trachomu došlo k značnému úbytku nových prípadov trachómu na Slovensku. Preto bolo pracovisko v r. 1960 zrušené a prácu prevzalo Oddelenie pre cudzokrajné choroby KÚNZ.

Roku 1953 bola na báze Očnej kliniky LF UK vytvorená Katedra oftalmológie LF UK a I. očná klinika FN LF UK (9). Prednostom ostal naďalej prof. Gala. V r. 1955 bola ustanovená nová funkcia zástupcu prednostu kliniky. Ako prvý bol menovaný MUDr. Anton Wachsmann, bývalý asistent prof. Galu. Ako výborný organizátor a skúsený praktik i chirurg do praxe zaviedol nové metódy diagnostiky a operačné postupy (zvlášť aj originálne skrátenie bulbu pri amotio reti-

nae). Inicialoval dve vlny inovácie kliniky. V 50. rokoch obnovu a rozšírenie prístrojovej techniky a v 60. rokoch prestavbu operačného traktu. Zastával aj funkciu hlavného odborníka MZD a participoval na doškoľovaní oftalmológov v rámci ILF.

V rokoch 1960–1985 Katedra oftalmológie LF UK mala pridelené pracovisko II. očné kliniku v novej nemocnici akad. Déreera na Kramároch. Funkciou vedúceho kliniky bol poverený člen Katedry oftalmológie LF UK doc. MUDr. Tomáš Mazalán, CSc. Výskumne sa zamerl na moderné diagnostické postupy uveitíd a zvlášť na chorobné zmeny vo vitreoretinálnej oblasti. Pracovisko však dlho existovalo len de jure, de facto začalo pracovať až v r. 1978. Po odchode doc. Mazalána do penzie v r. 1985 pracovisko bolo reprofelizované na Očnú kliniku ILF, ktorá sa presťahovala z Košíc do Bratislavy.

Keď v r. 1961 prof. Gala odišiel na dôchodok, do funkcie vedúceho Očnej kliniky LF UK v Bratislave nastúpil ako prednosta profesor MUDr. Jozef Šuster, ktorý už od r. 1959 plnil funkciu vedúceho Katedry oftalmológie LF UK. Zaslúžil sa o rozšírenie výučby oftalmológie na 24/24 hodín. Odborne sa zamerl na problémy očnice a uveitíd. Rok viedol aj Očné oddelenie čs. nemocnice na Korey. Publikoval 35 prác, habilitoval 2 docentov a bol školiteľom 4 ašpirantov CSc. Bol aj predsedom Slovenskej oftalmologickej spoločnosti a dlhoročným tajomníkom Lekárskej spoločnosti J. E. Purkyňu v Bratislave.

V r. 1965 bola nemocnica v Martine určená za ďalšiu výukovú bázu Lekárskej fakulty UK a Očné oddelenie sa stalo ako Očná klinika FN Martin súčasťou Katedry oftalmológie LF UK v Bratislave, pod vedením prof. MUDr. J. Šustra (7, 8). Pracovisko v r. 1967–1968 viedol doc. MUDr. Vladimír Kožoušek, DrSc. Po jeho odchode do zahraničia v rokoch 1968–1974 zastupujúcim prednostom Očnej kliniky FN v Martine bol člen Katedry oftalmológie LF UK v Bratislave, vtedajší doc. MUDr. Z. Oláh, CSc. Pod jeho vedením získal hodnosť CSc. a habilitoval odb. asistent Katedry oftalmológie LF UK v Bratislave MUDr. Jozef Ševčík, ktorý od r. 1974 prebral funkciu prednostu Očnej kliniky LF UK v Martine. Doc. MUDr. Jozef Ševčík, CSc., bol odborne zameraný na výskum glaukómvej choroby. Po založení LF UK v Martine sa pracovisko odčlenilo od Katedry oftalmológie LF UK v Bratislave a ako Očná klinika LF UK v Martine pokračovalo naďalej v práci pod vedením doc. MUDr. Jozefa Ševčíka, CSc.

Po odchode prof. Šustra do dôchodku v r. 1976 prevzal štafetu vedúceho Katedry oftalmológie LF UK a I. Očnej kliniky FN a LF UK v Bratislave profesor MUDr. Zoltán Oláh, DrSc., odchovanec prof. Galu i prof. Šustra (5, 9). Absolvoval niekoľko dlhodobých pobytov na pracoviskách v zahraničí. Do praxe zaviedol nové postupy diagnostiky a mikrochirurgické operácie. Výskumne sa zamerl na patohistológiu a experimentálnu chirurgiu oka. Zvlášť sa zaoberal operáciou amócie, problémami vnútroočných nádorov a keratoplastikou. Do praxe kliniky zaviedol využitie laserov a prioritne výpočtovú techniku. Venoval sa výskumu prestupu liekov do oka (najmä antiglaukomatík). Bol úspešným riešiteľom rezortných aj štátnych výskumných úloh. Zastával funkciu hlavného odborníka MZD a predsedu Slovenskej oftalmologickej spoločnosti. Je členom Európskej výskumnej oftalmologickej spoločnosti (EVER). Pod jeho redakciou vyšla nová sloven-

ská učebnica Očného lekárstva a s prof. Gerincom publikoval Vyšetrovacie metódy v oftalmológii. Uverejnil niekoľko monografií, 15 odborných knižných publikácií a vyše 240 článkov v odborných časopisoch doma i v zahraničí. Bratislavskú a slovenskú oftalmológiu reprezentoval prednáškami aj na zahraničných fórach. Na katedre vytvoril priestor na menovanie 3 doktorov vied, 7 profesorov a habilitoval 10 docentov z odboru oftalmológie. V rámci doktorandského štúdia vyškolil 17 CSc. a 4 Ph.D. V programe ILF sa aktívne zúčastnil na doškoľovaní oftalmológov. Oftalmológiu prednášal aj na Filozofickej, Pedagogickej a Farmaceutickej fakulte UK a v magisterskom štúdiu optikov v Bratislave.

Funkciou zástupcu prednostu Očnej kliniky FN v Bratislave po odchode Dr. Wachsmána bol v rokoch 1981–1997 poverený vtedajší asistent Katedry oftalmológie LF UK v Bratislave MUDr. Peter Strmeň, CSc., odchovanec prof. Oláha. Svojím odborným profilom a organizačným talentom výrazne prispel popri riešení aktuálnych problémov aj k ďalšej modernizácii kliniky. Bol riešiteľom rezortných výskumných úloh.

Prof. Oláh pre vekovú hranicu po 21 rokoch činnosti r. 1997 odišiel z vedúcej funkcie. Vedúcim Katedry oftalmológie LF UK a Očnej kliniky FN LF UK bol menovaný profesor MUDr. Peter Strmeň, CSc. (5). Prof. Strmeň sa zvlášť venuje vitreoretinálnej chirurgii, problémom traumatológie a diabetických zmien v oku. O výsledkoch prednášal doma aj na medzinárodných fórach. Prispel k menovaniu 3 docentov a vychoval vyše 10 postgraduátov Ph.D. Prof. Strmeň sa výrazne angažoval aj v doškoľovaní lekárov – oftalmológov vo vtedajšej ILF. Je spoluautorom monografie o Diabetickej retinopatii a časti Oftalmochirurgie v publikácii „Princípy chirurgie 2“. Publikoval vyše 125 článkov v odbornej tlači. Bol dlhodobým členom výboru Slovenskej oftalmologickej spoločnosti a je členom medzinárodných oftalmologických spoločností. Pod jeho vedením Klinika oftalmológie LF UK získala právo udeliť atestáciu z oftalmológie.

Do uvoľnenej funkcie zástupcu prednostu Kliniky oftalmológie FN v Bratislave po prechode prof. Strmeňa do funkcie prednostu Kliniky oftalmológie LF UK a Očnej kliniky FN a LF UK bol od r. 1997 menovaný MUDr. Konštantín Peško, Ph.D., odchovanec prof. Oláha. Pri plnení organizačných povinností sa úspešne zameriava najmä na problematiku keratoplastiky. Z tejto problematiky prednáša skúsenosti na sympóziách a kongresoch doma i v zahraničí.

Roku 2008 bola Klinika oftalmológie LF UK a Očná klinika FN v Bratislave po 93 rokoch od začatia činnosti premiestnená z priestorov na Mickiewiczovej ulici (kde bolo oftalmologické pracovisko založené už pred 148 rokmi) do dosť stiesnených priestorov s 15 lôžkami v budove Nemocnice Bratislava Ružinov. Popri organizačných problémoch má klinika málo vyhovujúce podmienky aj pre pedagogickú a výskumnú činnosť.

Pre vekovú hranicu funkciu prednostu Kliniky oftalmológie LF UK a Očnej kliniky UN a LF UK v Bratislave po 14-ročnej práci prof. Strmeň v r. 2011 odovzdal ďalšiemu, už šiestemu prednostovi doc. MUDr. Vladimírovi Krásnikovi, Ph.D. Odborne je zameraný najmä na chirurgické problémy sietnice oka. Popri publikáciách v odborných časopisoch, prednáš-

kach doma i v zahraničí ako vedúci kolektívu pripravil pre poslucháčov medicíny veľmi potrebný učebný text Príručka z oftalmológie 1 a t. č. pripravuje druhú časť.

Roku 1991 bola založená Klinika oftalmológie LF UK pre detský vek (prvá na Slovensku) ako súčasť novej DFN v Bratislave. Zároveň bolo oddelenie pre deti I. očnej kliniky FN a LF UK (19 lôžok) zrušené. Prednostom novej kliniky bol menovaný profesor MUDr. Anton Gerinec, CSc., odchovanec prof. Oláha. Vedecky sa prof. Gerinec zameriava na genetické problémy v oftalmológii, zvlášť na vrodený glaukóm (v tejto oblasti má medzinárodne uznávané výsledky) a na modernú liečbu chorôb oka a detskom veku. Výsledky prác publikoval vo vyše 190 článkoch v odborných časopisoch doma i v zahraničí. Je autorom unikátnej publikácie Detská oftalmológia a ďalších 2 monografií. Pod jeho vedením získalo vedecký titul Ph.D. už 9 uchádzačov a v rámci doktorandského štúdia vychováva ďalších. Je členom medzinárodných oftalmologických spoločností, predsedom Slovenskej oftalmologickej spoločnosti a zástupcom vedúcej redaktorky časopisu Česká a slovenská oftalmológia.

ZÁVEROM

Prednostovia a kolektívy spolupracovníkov Očnej kliniky LF UK v Bratislave (terajšej Kliniky oftalmológie LF UK a Očnej kliniky UN v Bratislave) významne prispeli nielen k pokroku v oftalmológii, ale aj k pregraduálnej výuke poslucháčov a postgraduálnej výchove oftalmológov. V priebehu uplynulých 95 rokov od založenia v r. 1919 ako najstaršie oftalmologické pracovisko na Slovensku, Očná klinika LF UK (dnešná Klinika oftalmológie LF UK a Očná klinika UN LF UK) v Bratislave popri základnej činnosti pripravila odborné aj vedúce kádre nielen pre nové očné oddelenia na Slovensku, ale aj pre ďalšie očné kliniky v Košiciach, Martine a v Bratislave. Členovia pracoviska významne reprezentovali úroveň slovenskej oftalmológie v publikáciách v odborných časopisoch, resp. prednáškami na domácich aj zahraničných fórach. Ako dejiny dokazujú, záslužná práca všetkých doterajších prednostov a členov od začatia práce Očnej kliniky LF UK (resp. Katedry/Kliniky oftalmológie LF UK a Očnej kliniky UN LF UK) v Bratislave sa zúročila nielen na klinických pracoviskách, ale aj na všetkých očných oddeleniach na území Slovenska. Súčasne tým sa prispelo aj ku zvýšeniu a skvalitneniu starostlivosti o pacientov.

LITERATURA

1. Archív Katedry oftalmológie LF UK v Bratislave.
2. **Oláh, Z., Tichý, M.:** Z dejín očného lekárstva v Bratislave. II.: očná klinika lek. fak. UK v Bratislave v tridsiatych rokoch. Čs. Oftal. 42, 1986, s. 124–128.
3. Klinika oftalmológie LF UK. V: Tichý M. a kol.: Informatikum Lekárskej fakulty UK v Bratislave. UK, Bratislava, 1995, 309 s. ISBN 80-223-0773-4.
4. **Oláh Z.:** Dr. Kanka Karol, zakladateľ oftalmológie na Slovensku. s. 171 – 173. V publ.: Vojteková I.: Fragmenty z dejín medicíny, farmácie a veterinárnej medicíny. Kancel. WHO, Bratislava, 2012, 276 s. ISBN: 978-80-970574-1-1.
5. **Oláh, Z., Tichý, M.:** Činnosť prednostov Očnej kliniky LF Alžbetínskej Univerzity a Univerzity Komenského (od r. 1918 po súčasnosť). s. 113 – 116. V publ.: Pavlíková Ľ. a kol.: História medicíny, farmácie a veterinárnej medicíny v kontexte vývoja európskej vedy 20. storočia. Juga, Bratislava, 2000, 304 s.
6. **Oláh Z., Tichý M.:** Vývoj očného lekárstva a činnosť Očnej kliniky LF UK v Bratislave. OG-Vydavateľstvo Poľana s.r.o. Bratislava, 2001, 67 s. ISBN: 80-89002-31-5.
7. **Oláh Z., Zemanova S.:** Z histórie klinických pracovísk oftalmológie na Slovensku. s. 11 – 21. V publ.: Almanach slovenských oftalmológov. UNIMED PHARMA, Bratislava, 2002, 72 s.
8. **Oláh Z.:** Historický pohľad na rozvoj oftalmológie na území Slovenska. s. 3 – 8. V publ.: Zborník prednášok a abstraktov na medzinár. výstave očnej optiky a oftalmológie (22. – 24. 9. 06). SLS, Bratislava, 2006, 44 s.
9. **Oláh Z.:** Práca klinických pracovísk oftalmológie na Slovensku po vzniku ČSR (od r. 1919), s. 86 – 95. V publ.: Pavlíková Ľ. a kol.: Z histórie a súčasnosti Lekárskej fakulty UK v Bratislave. UK, Bratislava, 2008, 126 s. ISBN: 978-80-223-2454-0.
10. **Tichý, M., Oláh, Z.:** Z dejín očného lekárstva v Bratislave. Prof. Kadlický a začiatky Očnej kliniky na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Čs. Oftal. 41, 1985, s. 204–207.
11. **Veselý, Ľ.:** Z histórie Očnej kliniky LF v Bratislave v rokoch 1940 – 46. Transacta Ophthalmologica Slovaca, roč. 4, 2004, č. 1, s. 82–91.